

- Địch Hòa
- •
- Tháng Năm, 12/04/2018

-
-
- -
- -

KHỞI NGUỒN MỘT THUẬT DÂN TỘC:

BỜNG NỘ NGHỆ THUẬT GỐM PHÙNG NGUYÊN

(khoảng từ 2000 trCN đến 1000 trCN)

Họa sĩ Địch Hòa

Bây lâu nay đã thấy chúng ta – ở trình độ phát triển – chỉ biết đến Văn minh Đông Sơn với những đồ đồng – đồ gốm coi như tiêu biểu và những nghệ thuật đó là khởi đầu của văn minh Việt cổ... Rồi từ đó đã thấy thấy chúng ta biết những nghệ thuật đó rất lâu, dân tộc ta đã biết được quá trình hình thành – các nhà khảo cổ và sử học đã và đang chứng minh một cách thành công trên các vỏ sò, vỏ ốc, vỏ nhím và những phát hiện

những nhím vỏ sò khai quật khoa học cũng như những công trình nghiên cứu có giá trị... Điều này chứng tỏ rằng chúng ta là người dân tộc này đã xuất hiện một loạt những gốm thô mộc nhưng tuy nhiên đẹp và hoa văn trang trí. Đó là GỐM PHÙNG NGUYÊN.

1 – Đôi nét về văn hóa khảo cổ Phùng Nguyên và sự hình thành dân tộc – quốc gia của người Việt Nam

H c môn l ch s t tr ng ph thông, chúng ta đã bi t các Văn hóa kh o c t ng n i ti p nhau xu t hi n trên đ t n c ta nh Văn hóa Hòa Bình, B c S n, Phùng Nguyên, Đ ng Đ u, Gò Mun và Đông S n... Đó là nh ng trang ti n s r t quan tr ng trong quá trình hình thành dân t c và qu c gia Vi t Nam. T nh ng b y ng i nguyên th y, ng i Vi t c đã ti n hóa, rèn giũa và phát tri n các k năng s ng đ ch ng thiên nhiên vùng mi n sông n c, gia tăng dân s , đ n đ n hình thành m t xã h i phù h p v i đ a phát tri n c a văn minh nhân lo i. N u th i k đ đá nh văn hóa Hòa Bình, ng i nguyên th y B c Vi t Nam ch y u còn s ng trong hang đ ng và săn b t-hái l m thì đ n th i văn hóa Phùng Nguyên h đã r i hang ra s ng ngoài tr i, trên các bãi n i và đi thuy n bè trên sông n c, sau đó đ n đ n l p làng, tr ng lúa, chăn nuôi... t i mi n trung du và đ ng b ng cao ven các sông ngòi B c B . *“Văn hóa Phùng Nguyên t n t i và phát tri n trong th i gian cách ngày nay trên đ i 4000 năm. Nh ng đ u tích đ l i h u h t là các làng đ nh c , các di ch c trú ngoài tr i.”*

(Kh o c h c VN, t p II- Th i đ i kim khí, Trung tâm Khoa h c Xã h i và Nhân văn qu c gia-Vi n Kh o c h c, ch biên GS Hà Văn T n, NXB Khoa h c Xã h i, HN 1999). Cu n sách mà chúng tôi v a vi n đ n- đ c coi nh tuyên ngôn chính th c c a gi i kh o c và l ch s Vi t Nam- còn đ a ra m t nh n đ nh quan tr ng:

“H u h t các v n đ v văn hóa Phùng Nguyên đ u còn đ c b ng , ch tr m t đ u mà m i ý k n đ u nh t trí, đ ng này hay khác, coi văn hóa Phùng Nguyên là giai đ n m đ u trong quá trình hình thành dân t c và qu c gia đ u tiên c a ng i Vi t.”

2 – G m Phùng Nguyên b ng n ngay t khí i ngu n dân t c

Nh trên đã nói, t ng có các văn hóa kh o c xu t hi n r t s m trên đ t n c ta nh Hòa Bình, B c S n, v.v... Tuy nhiên c các th i đ i đ đá xa x a và kéo dài hàng v n năm y, ng i nguyên th y trên đ t n c ta h u nh ch a bi t làm ngh thu t. Đ n gi n là trình đ s ng c a h còn r t thô s v i các công c ghè đ o b ng đá. Mãi đ n cu i th i đ i đó, h m i bi t đan lát, làm g m. Cũng còn tìm th y đ c nh ng m nh g m c a ng i nguyên th y tr c Phùng Nguyên v i cách t o dáng s khai và m t s hoa văn đ n gi n, ch a thành h th ng.

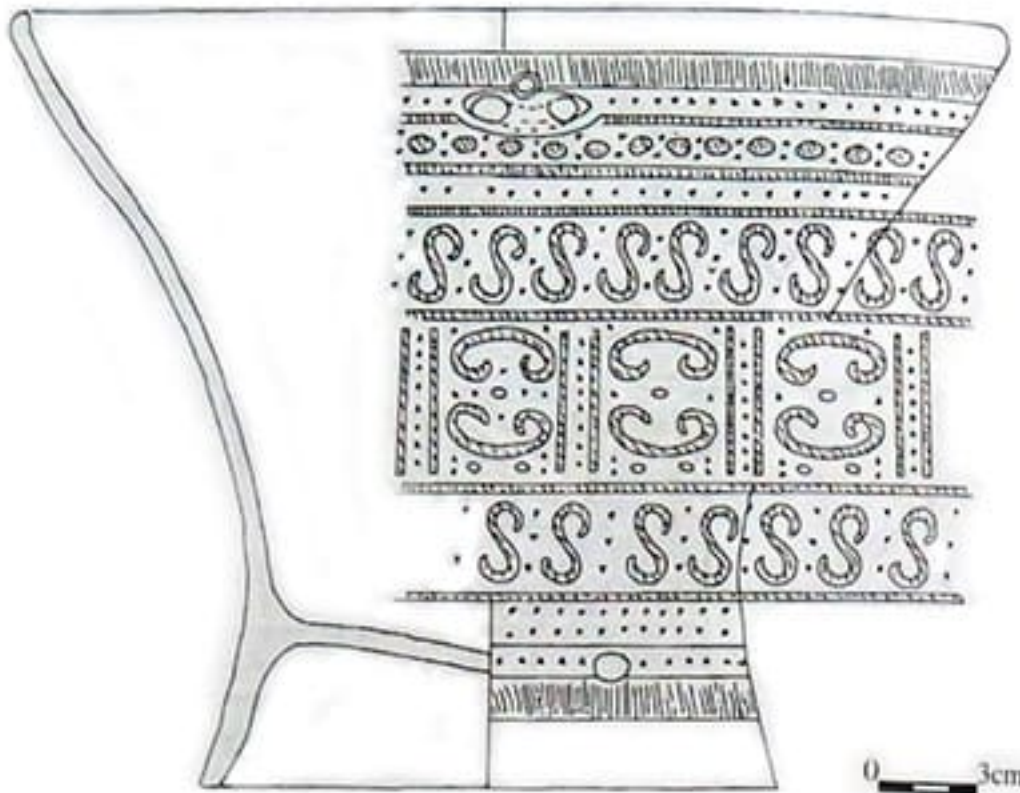
Đồ gốm Phùng Nguyên có hình vẽ như hình bên. Hãy nêu đặc điểm nổi bật của đồ gốm Phùng Nguyên.

3 – Vai trò phẩm chất của gốm Phùng Nguyên

Trước hết, cần phải lưu ý đa số bình đồc ở trình độ phổ thông và đời này: vì Phùng Nguyên mới chỉ đồc coi như đồm khi đồc của văn minh Việt cổ nên đồ gốm thời đó cũng vẫn mới thoát ra khỏi trình độ sơ khai, bước đầu đi vào quy củ, sản xuất bắt đầu chuyên môn hóa, chưa có men... và cách rít xa gốm hiện đời nếu xét về trình độ kỹ thuật. Tuy nhiên, nếu xét về mặt nghệ thuật thì đây xứng đáng là sản phẩm nghệ thuật cách đáng ngạc nhiên.

Gốm Phùng Nguyên có tạo dáng đẹp, thanh thoát và khá phong phú. Do có kỹ thuật bàn xoay mà đồ gốm thời này luôn có kết cấu cân đối, tròn đều và căng. Ngoài đa số kiểu dáng phổ thông của nôi, bình, vò, cốc, chén, bát, đĩa xe chày, chày lỏi... còn có các đồng đồc biệt như mâm bồng tròn, mâm bồng lục giác, đĩa có tai, thạp gốm, bát chân cao, bình tứ giác gốm giồng cái gùi...

Sách **Ngũ Phong Phùng Nguyên** 62 và **Khảo Cổ**, NXB ĐHQG và ĐB, Hà Nội, 2005, 80 **4** nguồn:

Nội trợ i h̄ n h̄ t là h̄ th̄ ng hoa văn đ̄ c cách đī u cao và r̄ t bī n hóa

“**Ḡ m Phùng Nguyên n̄ i t̄ ng v̄ nh̄ ng đ̄ án hoa văn đ̄ p, đa đ̄ ng, phong phú**”(Hán Văn Kh̄ n- C̄ s̄ kh̄ o c̄ h̄ c- Đ̄ i h̄ c Qū c gia Hà N̄ i, NXB Đ̄ i h̄ c Qū c gia Hà N̄ i). Cách t̄ o hoa văn k̄ t h̄ p kh̄ c v̄ ch v̄ i văn đ̄ p, văn th̄ ng, văn ch̄ i, văn tr̄ l̄ , in lãn, ch̄ m r̄ i, đôi khi đ̄ p thêm và mī t lán... Hoa văn trang trí trên ḡ m Phùng Nguyên ch̄ c ch̄ n b̄ t ngū n t̄ thiên nhiên nh̄ ng đã nhanh chóng đ̄ c cách đī u cao trên c̄ s̄ hình h̄ c hóa, h̄ th̄ ng hóa. B̄ c̄ c hoa văn th̄ ng đ̄ c x̄ p theo băng đ̄ i vòng quanh thân và chân đ̄ ḡ m hay trên m̄ t mâm b̄ ng. Vì có h̄ th̄ ng hoa văn trang hoàng ngoài m̄ t mà ḡ m Phùng Nguyên đ̄ p lên b̄ i ph̄ n, không ch̄ đ̄ n thū n đ̄ làm đ̄ đ̄ ng mà còn đ̄ làm đ̄ cúng t̄ , tr̄ ng bày, nḡ m nghĩa, đ̄ c tăng giá tr̄ khi tr̄ thành s̄ n ph̄ m trao đ̄ i và buôn bán. Đ̄ c tr̄ ng quan tr̄ ng nh̄ t c̄ a hoa văn ḡ m Phùng Nguyên là k̄ t c̄ u đ̄ i x̄ ng và l̄ p đī l̄ p l̄ i.

“**Đ̄ i v̄ i nḡ i Phùng Nguyên, cái đ̄ i x̄ ng qū là m̄ t ȳ u t̄ c̄ a cái đ̄ p**”

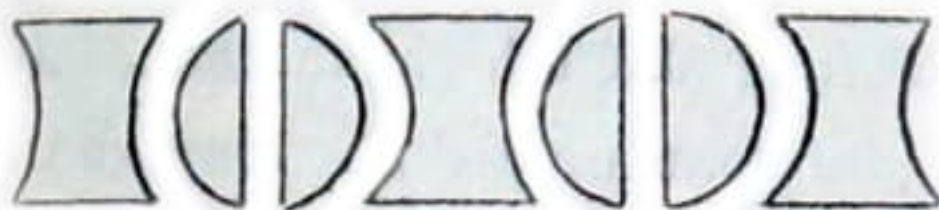
(Hàn Văn T̄ n- Nḡ i Phùng Nguyên và đ̄ i x̄ ng). D̄ ng nh̄ ngh̄ nhân ḡ m thū ȳ đ̄ c th̄ a chí theo đ̄ i các k̄ t c̄ u đ̄ i x̄ ng đ̄ bī n hóa nó khôn cùng, t̄ o ra vô vàn bī n th̄ h̄ t s̄ c vui m̄ t, k̄ t h̄ p t̄ nh v̄ i đ̄ ng, nghiêm c̄ n v̄ i linh hō t...

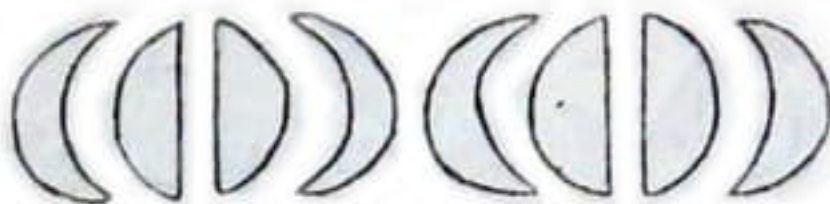
Hình 1

Hình 2

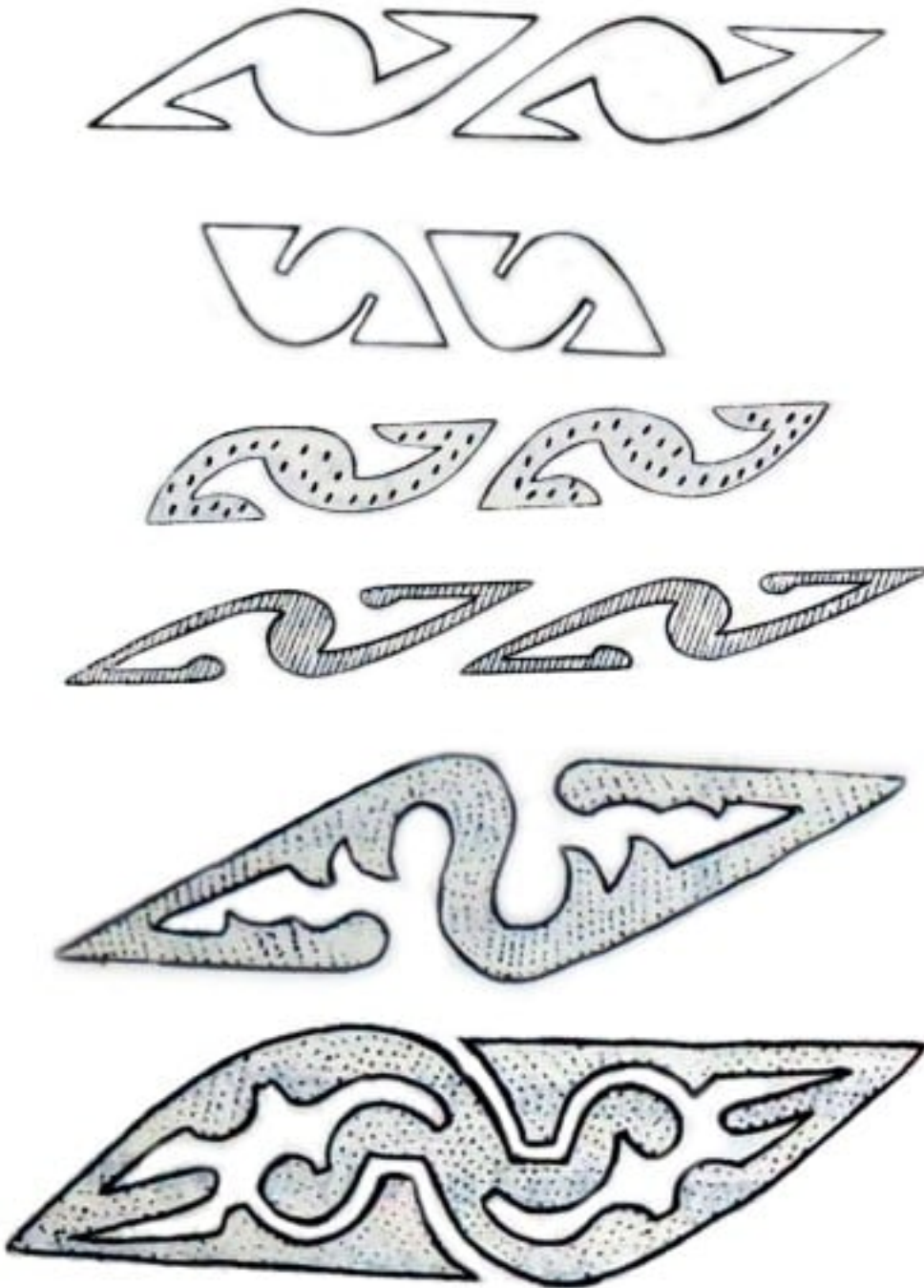

Hình 3

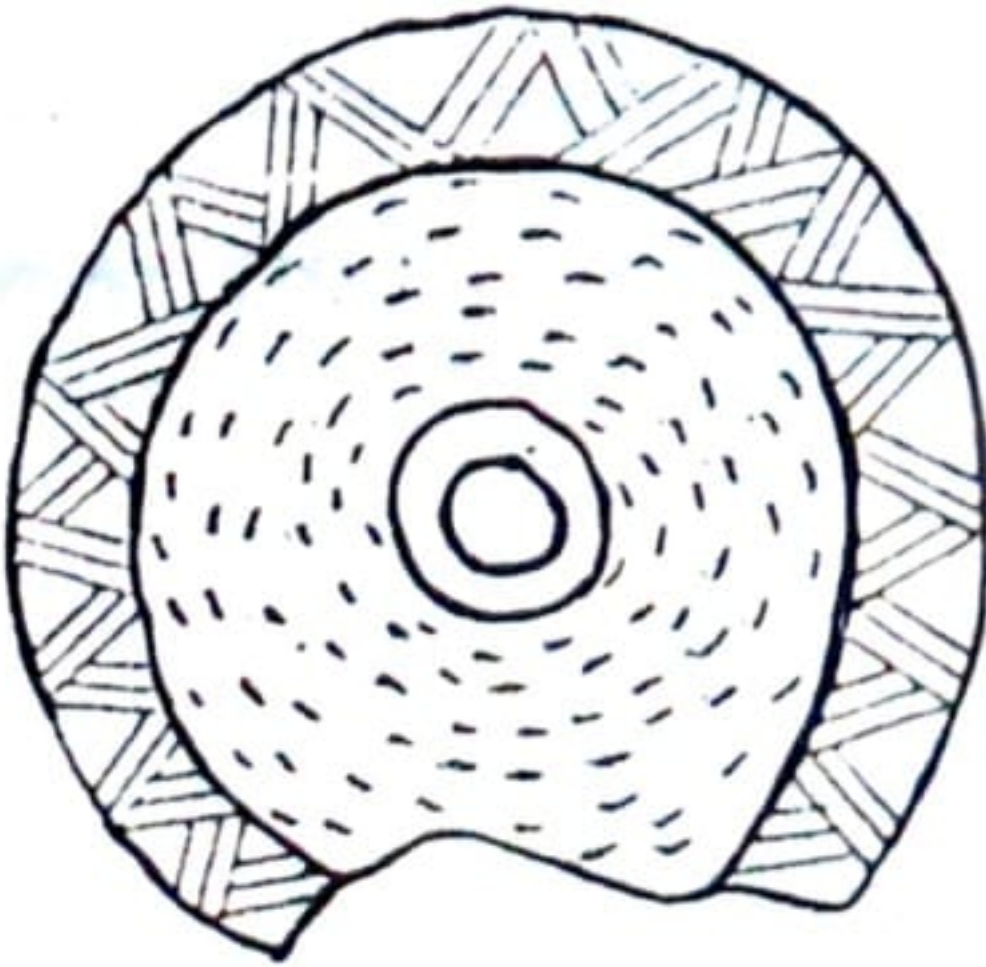
Hình 4

Họa tiết hoa văn gốm Phùng Nguyên bắt nguồn từ thiên nhiên: hình lá cây hay hạt, hình bông trắng hay trắng khuyt... trong kết cấu đồ án gốm. (Nguồn: Sách “Theo dấu các văn hóa cổ” – Giáo sư Hà Văn Tấn, Trung tâm Khoa học Xã hội và Nhân văn quốc gia, Viện Khảo cổ học, NXB Khoa học Xã hội – Hà Nội – 1997)

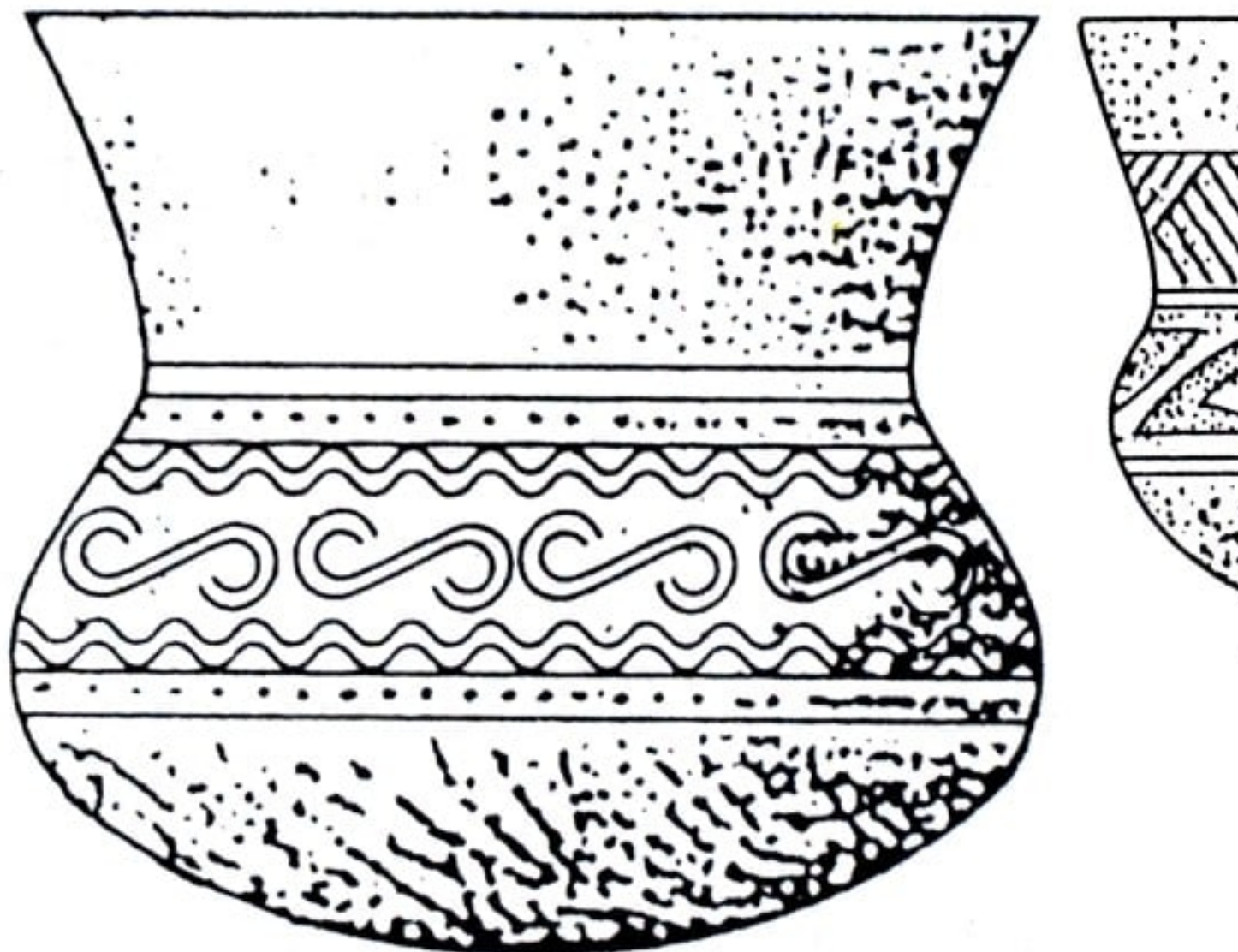

Kho tàng (Chuyên đề) Phùng Nguyên (S.07) (2 bản đồ) và Ngọn vãi Bả K (T.04) (2 bản đồ)

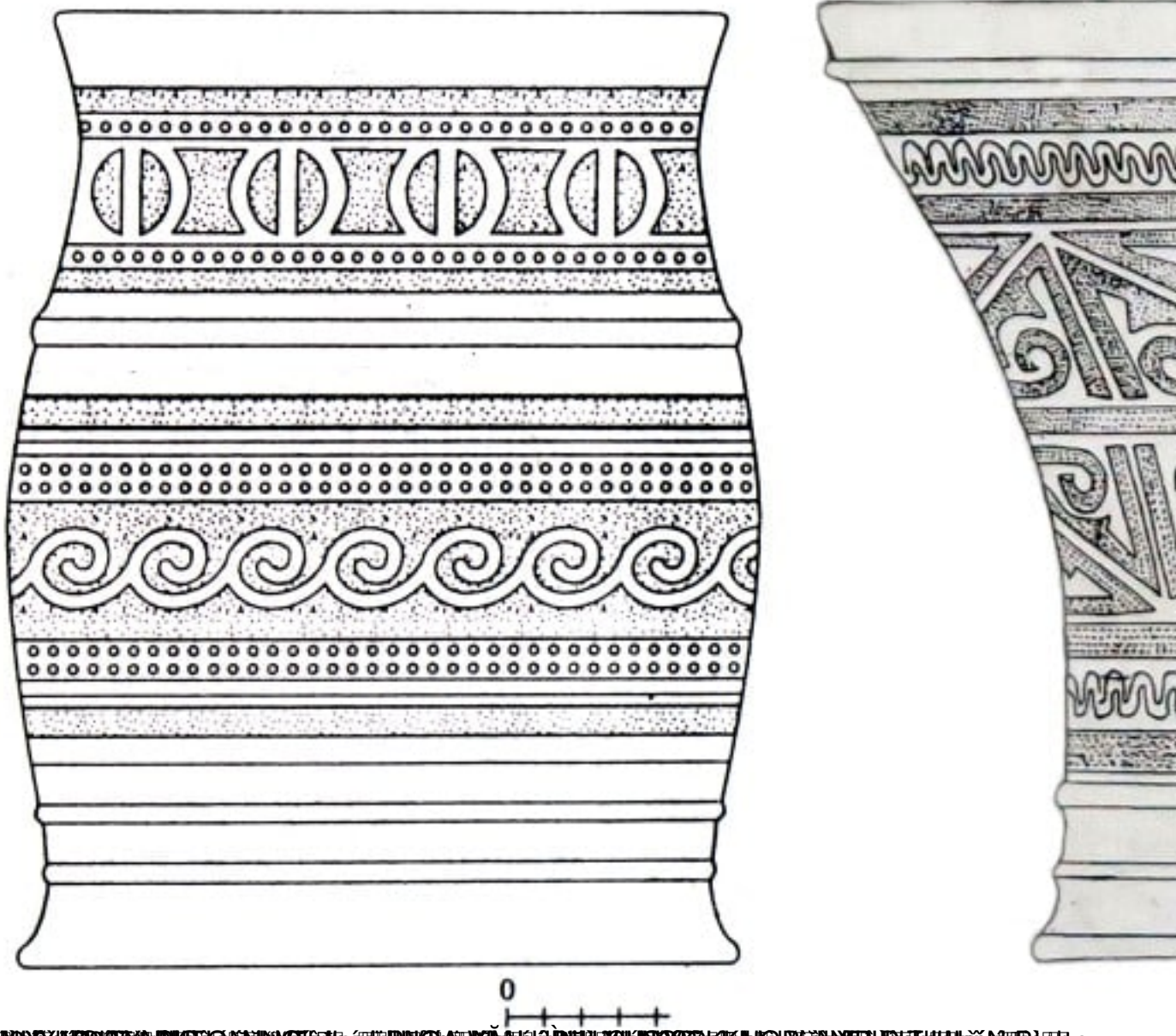

Bản này là bản in của tác phẩm "Nghệ thuật dân tộc Việt Nam" của PGS. TS. Nguyễn Văn Ngọc, Nhà xuất bản Văn hóa Dân tộc, Hà Nội, 1987.

2 nòng gốm Phùng Nguyên có nhả vữa HOA VĂN HÌNH CHỖ S và HOA VĂN ĐỒI XÓNG TRÒ C QUAY BỐ C 2 (Nguồn: Sách “Văn hóa Phùng Nguyên” – tác giả Hán Văn Khẩn, NXB Địch lịch học quốc gia Hà Nội – 2005)

6 – C m nghi v tại nng trang trí c a ng i Phùng Nguyên

Là m t h a sĩ, tôi t ng h c và sau này d y sinh viên làm các bài trang trí hình vuông, ch nh t, tròn, di m t ng, v i hoa... th i hi n đ i thì ngu n tài li u là vô biên, i có môn hình h c t th i ph thông h tr , th mà các sinh viên v n nh đánh v t v i quá trình cách đi u đ t o ra h a ti t, sau đó là thu x p các k t c u đ i x ng, x lý m ng tr ng, tăng gi m kích th c hoa văn trong khuôn kh các hình đã đ nh... V i đ y đ ph ng ti n hi n đ i trong tay, ki n th c trong đ u mà không ít sinh viên m thu t v n m c các l i mà ngh nh n thô s m y nghìn năm tr c h u nh không m c ph i: nét ch p, hình méo, hình dnh, dàn không đ u, m ng đ c và m ng tr ng không ăn ý. Hi m khi chúng tôi dùng t i đ i x ng tr c quay b c 2, vì khó quá chng ? V y mà cách đây h n 3 thiên niên k , t tiên chúng ta đã làm đ c nh ng đi u k trên m t cách ngo n m c! Sau đó các hoa văn Phùng Nguyên còn đ c k t c và nâng cao đ n m u m c trên các đ đ ng Đông S n, nh t là trên các h tâm phi n, th p và tr ng đ ng.

7 – X̄ ng đáng đ̄ c tôn vinh

S̄ không h̄ quá l̄i khi ca nḡ i nḡ i Phùng Nguyên, ̄ quá kh̄ xa xa l̄c, ch̄ v̄i các ph̄ ng tī n s̄ khai nh̄ t, hoàn toàn v̄ tay, đã t̄ o ra h̄ th̄ ng hoa văn h̄ t s̄ c đ̄ p đ̄ , b̄ ng n̄ trong bī n hóa trên các đ̄ ḡ m kh̄ i ngū n m̄ thu t dân t̄ c.

Có m̄ t câu h̄ i b̄ y lâu nay đau đầu trong tâm kh̄ m chúng ta r̄ ng c̄ sao ngay khi các qū c gia s̄ k̄ c̄ a t̄ tiên m̄ i thành l̄ p (nh̄ Văn Lang và Âu Lạc) thì nḡ i Vī t đã s̄ m b̄ m̄ t n̄ c và tr̄ i qua h̄ n nghìn năm B̄ c thu c – th̄ mà dân t̄ c ta không b̄ đ̄ ng hóa trong bī n nḡ i c̄ a đ̄ ch̄ Trung Hoa mệnh mông đ̄ vùng lên qū t kh̄ i ̄ th̄ k̄ X và b̄ o v̄ thành công n̄ n đ̄ c l̄ p t̄ i t̄ n ngày nay? R̄ t nhī u nhà nghiên c̄ u đã tìm ra câu tr̄ l̄ i, ch̄ c các đ̄ c gī đã bī t, xin phép kh̄ i nh̄ c l̄ i... Còn chúng tôi thì cho r̄ ng truȳ n th̄ ng văn hóa ngh̄ thu t cũng đáng chú ý – nó cho phép nḡ i Vī t ta, sau h̄ n nghìn năm B̄ c thu c, t̄ tin r̄ ng mình không ph̄ i nḡ i Hán mà là nḡ i Vī t Nam, v̄ i b̄ n s̄ c riêng bī t và rõ nét, k̄ th̄ a đ̄ c tinh hoa truȳ n th̄ ng phong phú và tinh t̄ c̄ a cha ông... mà trong s̄ đó có truȳ n th̄ ng m̄ thu t r̄ c r̄ , kh̄ i đ̄ u t̄ Ḡ m Phùng Nguyên.